

Почитуван премиере на Владата на РСМ, Оливер Спасовски,
Почитувана претседателке на Еврејската заедница во РСМ, Берта Романо-Николиќ,
Почитувани претставници на Владата на РСМ,
Почитувани претставници на дипломатскиот кор,
Почитувани академици,
Дами и господа,

Овој комеморативен собир се одржува во спомен на депортацијата на 7.144 Евреи од Македонија во логорот за смртта Треблинка на 11 март 1943 година. Во спомен на сеќавање на нашите сограѓани – Евреите што заминаа, во некогашното скопско Еврејско Маало, во близина на МАНУ, се издигнува Меморијалниот центар на холокаустот, изграден во 2011 година, како спомен за навек, како спомен за незаборав. Масовното погубување на македонските Евреите, на Евреите во Европа, но и уништувањето на сите земски траги за нивното постоење, имаше цел да се сотре секаква трага од постоењето на еден древен народ. За среќа, еврејскиот идентитет опстои иако на територијата на Македонија 98 проценти од еврејското население беше ликвидирани.

Во првата книга (од петте книги) на Светата книга на Евреите (GENESIS 8:21) се вели: „И Господ рече: Јас повеќе нема да ја проколнувам земјата заради човекот: зашто имагинацијата и мислата на човечкото срце се склони кон зло од неговата младост“. Според повеќе толкувања на Библијата, овие зборови означуваат дека човекот не се раѓа добар, туку опстојува во својата добрина преку постојана борба, совладувајќи ги внатрешните искушенија, заборавот, гневот и незнаењето. Свети Пајсиј Величковски (од Украина) ќе напише: „Зашто, човекот нема да направи ниту еден грев ако претходно не се подготви за секое зло, или со заборав, или со гнев или со незнаење“. Затоа, да не забораваме, да не го забораваме холокаустот.

Почитувани присутни, денес го одбележуваме Меѓународниот ден на сеќавање на холокаустот. На денешен ден пред 75 години, советските трупи го ослободија логорот Аушвиц, ден кој во 2005 година беше предложен од Генералното собрание на Обединетите нации за Меѓународен ден на сеќавање на холокаустот. Во изјавата на 50-годишнината од ослободувањето на Аушвиц, западногерманскиот канцелар Кол, во 1995 година, рече дека „најмрачното и најстрашното поглавје во германската историја е напишано во Аушвиц“. Според полскиот историчар Пипер, од 1.095.000 Евреи депортирани во Аушвиц, 865.000 беа убиени веднаш по пристигнувањето, без да бидат регистрирани.

Но, многумина преживеаја. Преживеани од холокаустот се сите лица затвореници во концентрационите логори, но и лица кои биле раселени, прогонети и/или дискриминирани по основа на расната, верската, етничката, социјалната и/или политичката припадност од страна на нацистите и нивните сојузници меѓу 1933 и 1945 година. Меѓу преживеаните од холокаустот има уметници, научници, општественици и лауреати на Нобеловата награда.

Нобеловецот Исак Башевис Сингер, во 1935 година, обеспокоен од растечкиот бран на антисемитизмот во Германија, заминува во САД. Таму, во 1966 година, на јидиш, а

потоа во превод на англиски јазик (во 1972 година) излегува неговиот роман „Непријатели: една љубовна приказна“. Дејството на романот се одвива во Њујорк во 1949 година, а романот го следи животот на Херман Бродер, којшто го преживеал холокауст. На едно место во романот, Сингер вели: „Секогаш кога Херман беше сведок на колење животни и риби, тој помислуваше исто: во своето однесување кон суштествата, луѓето беа нацисти. Задоволството од тоа што им се прави на другите суштества ги отсликуваше најекстремните расистички теории, принципот дека моќта е исправна“. Затоа, да не го заборавиме холокаустот. Но, и однесувањето на дел од луѓето спрема планетата Земја и другите што имаат дом на неа.

Денес одбележуваме две работи за незаборав: Меѓународниот ден на сеќавање на холокаустот и депортацијата на 7.144 Евреи од Македонија во логорот на смртта – Треблинка. Но, за жал, луѓето сè повеќе забораваат, не паметат. Со векови, уметноста на паметење беше одгледувана и негувана, таа им беше потребна на сите, за сè. Поединечното и колективното паметење го пренесуваа знаењето низ времето и просторот. Со милениуми, паметењето владееше со светот, беше поважно од забавата и информациите, од усовршувањето на занаети, од практиката на трговија, и од водењето професии. Со паметењето и во паметењето, плодовите на образованието беа собирани и чувани. Неслучајно, кај античките Грци, Мнемозина е божицата на умот и паметењето. Умот и паметењето. Во второто пеење од „Илијада“, при набројувањето на бродовите, Хомер ги повикува напомош музите, бидејќи има проблем со паметењето. А музите, пак, се ќерки на врховниот грчки бог Зевс и на Мнемозина.

Гутенберговата галаксија (печатените книги) и дигиталниот свет (компјутерите) ќе помогнат во паметењето, но тие не се решение. Ние треба да паметиме со срце. Сократ се жали од ефектите на пишувањето (писмото) врз паметењето и душата на ученикот. Во дијалогот со Федар (Федрус), забележан од Платон, Сократ раскажува како Тамус го прекорува Теут (Теут или Тот, еден од 11 египетски богови, е бог на пишувањето): „Всушност, тоа (пишувањето) ќе воведи забораеност во душата на оние што го учат: нема да вежбаат да ја користат својата меморија затоа што ќе ја пренесат довербата во пишувањето, што е надворешно и зависи од знаците што им припаѓаат на другите наместо да се обидат да се сеќаваат однатре, целосно сами. Не откријте напивка за запомнување, туку за потсетување; им обезбедувате на вашите студенти привид на мудроста, не мудрост со реалност“.

Ви благодарам за вниманието.

Скопје, 27 јануари 2020 г.

Љупчо Коцарев